ნ. ბერულავა. ზ. ხოჯავა

ფსიქოლოგიის ცნება - ტერმინთა განმარტებითი ლექსიკონი

რედაქტორი ვ. კაკაბაძე

[illegible]
[illegible]
თბილისი. 1992

88 ჯ1
3441

ფსიქოლოგიის ცნება - ტერმინთა განმარტებითი ლექსიკონის შედგენა ქართულად პირველად ისახავს „ზოგადი ფსიქოლოგიის“ და „განწყობის თეორიის“ შესატყვის ცნება-ტერმინთა განმარტებას, შესატყვისი თეორიების ჩამოყალიბებას და მათი ადგილის ჩვენებას სხვა თეორიათა შორის. ასევე, ფსიქოლოგიური მეცნიერების ქართული მიმართულების „განწყობის თეორიის“ მსოფლმხედველობრივი ღირებულების წარმოჩენას.

ლექსიკონში განმარტებულია დაახლოებით 1000 ცნება-ტერმინი. ფსიქოლოგიის საკუთრივ დარგობრივ ცნება - ტერმინთა გარდა მასში შესულია აგრეთვე ზოგი ტერმინი ფსიქოლოგიის მომიჯნავე მეცნიერებიდან (ფიზიოლოგია, ფილოსოფია, ფსიქოპათოლოგია და სხვ.)

ნაშრომი გათვალისწინებულია ფსიქოლოგ-სპეციალისტების, პედაგოგებისა და საერთოდ, ფსიქოლოგიით დაინტერესებულთათვის.

რეცენზენტები: პროფ. ვ. ნორაკიძე
ფსიქოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატი
ა. [illegible]

Б 4602030000-047 / М-602 (08) 92 ... - 92
ISBN 5-505-00305-2

© ნ. ბერულავა, ზ. ხოჯავა, 1992

შრომას ვუძღვნით ქართული ფსიქოლოგიური
მეცნიერების დამფუძნებელს,
საქართველოს უნივერსიტეტის ერთ-ერთ
დამაარსებელს, ქართული ექსპერიმენტული
პედაგოგიკის პირველ მკვლევარსა და
საქართველოში პედაგოგიური ინსტიტუტის
პირველ დამაარსებელს
დიმიტრი უზნაძის
ნათელ ხსოვნას

წ ი ნ ა თ ქ მ ა

ექსპერიმენტული ფსიქოლოგიის საგანძურში საქართველოს ფსიქოლოგიურ მეცნიერებას თავისი წვლილი აქვს შეტანილი. არსებობს ფსიქოლოგიის ქართული მიმართულება – „განწყობის თეორია", რომელიც ცნობილია მსოფლიოს ფსიქოლოგიურ ლიტერატურაში. მისი შემქმნელი და ფუძემდებელია ქართველი ფსიქოლოგი დიმიტრი უზნაძე (1886–1950).

„განწყობის თეორია" ახსნითი სისტემაა ფსიქიკის მოქმედების შესახებ, სახელდობრ, მისი კანონზომიერების შესახებ. ეს კანონზომიერება გასაგებს ხდის იმას, თუ რა ფაქტორები განსაზღვრავენ ფსიქიკის იმ სახით მოქმედებას, რა სახითაც ის ვლინდება.

ფსიქოლოგიური მეცნიერების ქართული მიმართულების არსებობის ფაქტი საქართველოში ფსიქოლოგიური მეცნიერების მაღალგანვითარებული კულტურის არსებობას გულისხმობს. ეს გარემოება საკმაო საფუძველს ქმნის იმისათვის, რომ შეიქმნას როგორც ზოგადი ფსიქოლოგიის, ისე საკუთრივ „განწყობის თეორიის" შესატყვის ცნება-ტერმინთა ქართული განმარტებითი ლექსიკონი. წინამდებარე ნაშრომი აუცილებელი მეცნიერული მოთხოვნის საპასუხოდაც შეიქმნა.

ლექსიკონში განმარტებულია დაახლოებით 1300 ცნება-ტერმინი. ფსიქოლოგიის საკუთრივ, დარგობრივი ცნება-ტერმინის გარდა მასში გათვალისწინებულია ზოგი ტერმინი „მოსაზღვრე მეცნიერებებიდან", რომელთაც შინაგანი კავშირი აქვთ ფსიქოლოგიასთან: ასეთია ჰუმანი-

ტარული მეცნიერებანი: ფილოსოფია, სოციოლოგია, საბუნებისმეტყველო მეცნიერებიდან — ფიზიოლოგია, ფსიქოპათოლოგია. შეტანილია აგრეთვე ზოგი სიტყვა, რომელსაც მეცნიერულ ფსიქოლოგიასთან შინაგანი კავშირი არ აქვს, მაგრამ ფსიქოლოგია იყენებს მას ექსპერიმენტული ფაქტების საიმედოობის დადგენის მიზნით, როგორიც დაზმბორე ტერმინის მაგ., ძალთა სიტყვა ვალიდობა, ვერიფიკაცია და სხვ.

ავტორებმა მიზანშეწონილად ცნეს — მოსაზღვრე მეცნიერების ფსიქოპათოლოგიის ზოგი ტერმინი თვით ამ მეცნიერების სპეციალისტს განემარტა. ამ მოსაზრებით ფსიქოპათოლოგიის 23 ტერმინი — აკვიატებული მდგომარეობა, ამბულატორიული ავტომატიზმი, ამნეზია, ბოდვა, გულყრა, ეპილეფსია, მანიაკურ-დეპრესიული ფსიქოზი, მოსაზღვრე მდგომარეობანი, | ნევროზი ობსესიური ანუ სიზმრისებური ცნობიერება, პათოფსიქოლოგია, პარანოია, სამედიცინო ფსიქოლოგია, სომნამბულური ცნობიერება, ფსევდოდემენცია, ფსიქიკურ დაავადებათა კლასიფიკაცია, ფსიქოთერაპია, ფსიქოზი, ფსიქოპათია, ფსიქოპათოლოგია, ფსიქოპროფილაქტიკა, შიზოფრენია, ცნობიერების გაბნევა — ჩვენი თხოვნით განმარტა საქართველოს ფსიქოლოგიის ინსტიტუტის ფსიქოპათოლოგიის განყოფილების გამგემ ა. საყვარელიძემ /პროფესორი, დოქტორი/.

სამედიცინო ტერმინების დადგენაში კონსულტაცია გაგვიწია ექიმთა დახელოვნების ინსტიტუტის დოც. ა. ბერულავამ. უცხო წარმომავლობის ტერმინთა მართლწერის დადგენაში კი — საქართველოს სსრ აკადემიის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის სამეცნიერო ტერმინოლოგიის განყოფილების გამგემ, დოქტ. რ. ლამბაშიძემ, რისთვისაც მათ დიდ მადლობას მოვახსენებთ.

ავტორები მადლობას უხდიან აგრეთვე ა. ქანტარიას, რომელიც წლების მანძილზე გვამარაგებდა სათანადო უცხოური ლიტერატურის გამოცემებით.

განმარტებებისათვის საჭირო ლიტერატურად მეტწილად გამოვიყენეთ დ. უზნაძის ლიტერატურული მემკვიდრეობა: მისი სახელმძღვანელოები, მონოგრაფიები, ნარკვევები. ავტორები ცდილობდნენ წარმოეჩინათ დ. უზნაძის ფსიქოლოგიური კონცეფცია საზოგადოდ და, კერძოდ, მის მიერ წამოყენებული ფსიქოლოგიური ცნება „განწყობა", როგორც ფსიქიკის მომწესრიგებელი პრინციპის არსი, წარმოეჩინათ „განწყობის თეორიის" მნიშვნელობა თანამედროვე ფსიქოლოგიურ თეორიათა შორის.

ავტორთა მიზანი იყო ფსიქოლოგიურ ცნება-ტერმინთა არასპეციალისტ მკითხველთათვისაც შეძლებისდაგვარად გასაგები გაეხადათ, რისაც მოითხოვა ტერმინთა განმარტებისადმი სპეციფიკური მიდგომა: ზოგი ადგილის მაგალითებით ილუსტრირება, ზოგან განმარტების გამარ-

ტივება, არსებითი ცნების უქონო დაწვრილებით გადმოცემა და სხვა-
ამით ის გვინდა ვთქვათ, რომ ფსიქოლოგიური ცნება-ტერმინთა პირველ
ქართულ ლექსიკონს ზოგად მიზანთან ერთად თავისი სპეციფიკური ამო-
ცანაც აქვს.

ავტორები მადლიერების გრძნობით მიიღებენ ყველა სათანადო
შენიშვნას, რაც ლექსიკონის მიზნის, ამოცანის და ტექსტის გაუმჯო-
ბესება-დაზუსტების შეუწყობს ხელს.

ავტორები

ლექსიკონის აგებულება და შემოკლებანი

ლექსიკონში ანბანით თანამიმდევრობის წესითაა აგებული, განმარტების ტექსტში მკვლევარის სახელის და გვარის შემდეგ ფრჩხილებში აღნიშნულია მკვლევარის დაბადების და სიკვდილის თარიღი. თუ მკვლევარი ცოცხალია, იწერება დაბადების თარიღი და წინ დაისმის ასო დ., როცა ტექსტში ტერმინის დამუშავების, ან რაიმე ფაქტის აღმოჩენის შესახებაა ლაპარაკი, მკვლევარის გვარის შემდეგ ფრჩხილებში მოცემულია ტერმინის დამუშავების ან ფაქტის აღმოჩენის თარიღი ყოველგვარი ახსნის გარეშე.

შემოკლებანი

ავსტრ. - ავსტრიელი
ალბ. - ალბანელი
ამერ. - ამერიკელი
არაბ. - არაბული
ბელგ. - ბელგიელი
ბერძ. - ბერძენი
ბრიტ. - ბრიტანელი
გერმ. - გერმანელი
[illegible] - დიდბრიტანეთელი
დასგერ. - დასავლეთგერმანელი
დანიელ. - დანიელი
ეგვიპტ. - ეგვიპტელი
ჩრდ. შტატ. - ჩრდილოეთ შტატები
ინგლ. - ინგლისელი
იუგოსლ. - იუგოსლაველი
მეცნ. - მეცნიერება, -ული
შემოკ. - შემოკლებით, -ით
[illegible]
მოლდ. - მოლდავეთი, -ური
რ-ით - რომლით, რომლითაც
რ-ც - რომლიც
რ-ცაა - რომელიცაა
რ-ელია - რომელია
რ-იმე - რომელიმე
რ-ც - რომელიც

რ-ებიც - რომლებიც
რ-თა - რომელთა
რ-თანაც - რომელთანაც
რ-საც - რომელსაც
რ-შიც - რომელშიც
რ-მაც - რომელმაც
რ-ის - რომლის
სამეც. - სამეცნიერო
სასამ. - სასამართლო
საწარ. - [illegible]
სოც. - სოციალისტური
სუბ. - სუბიექტი
ტერ. - ტერმინი
უპირ. ნაწ. - [illegible] ნაწილობრივ
[illegible] - [illegible]
ფიზ. - ფიზიკური
ფსიქოლ. - ფსიქოლოგიური
[illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible]
[illegible] - [illegible]
წინ. - წინამდებარე